

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України
про присудження ступеня доктора філософії
Логіновій Аліні Олексіївні

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, від 27 лютого 2025 року № 24-о.д., у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради – *Головко Микола Васильович*, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, заступник директора Інституту педагогіки НАПН України з наукової роботи

Рецензентів – *Величко Людмила Петрівна*, доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу біологічної, хімічної та фізичної освіти Інституту педагогіки НАПН України;

Науменко Світлана Олександрівна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу моніторингу та оцінювання якості загальної середньої освіти Інституту педагогіки НАПН України

Офіційних опонентів – *Вішнікіна Любов Петрівна*, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри географії, методики її навчання та туризму Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка;

Удовиченко Ірина Віталіївна, доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та методичної роботи Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

на засіданні 29 квітня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка **Логіновій Аліні Олексіївні** на підставі публічного захисту дисертації «**Методика вивчення наукової спадщини вчених в курсах шкільної географії**» за спеціальністю 014 «Середня освіта».

Здобувачка ступеня доктора філософії **Логінова Аліна Олексіївна**, 1994 року народження, громадянка України, освіта вища: 2012-2016 рр. навчалася на географічному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка та здобула диплом бакалавра; 2016-2018 рр. навчалася на географічному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка та здобула диплом магістра з відзнакою. З 2018 р. до 2025 р. – аспірантка Інституту педагогіки НАПН України.

Дисертацію виконано в Інституті педагогіки НАПН України, м. Київ.

Науковий керівник – *Засекіна Тетяна Миколаївна*, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, член-кореспондент НАПН України,

заступник директора Інституту педагогіки НАПН України з науково-експериментальної роботи.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису українською мовою, який повністю відповідає вимогам пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами). Дисертація містить нові науково обґрунтовані результати проведеного здобувачкою дослідження, які виконують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Основні наукові положення та результати дисертаційної роботи здобувачки опубліковано в 23 наукових і науково-методичних працях (15 – одноосібних та 8 – у співавторстві): з них 4 – у наукових фахових виданнях України категорії «Б», 1 – у науковому виданні іншої держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку, 18 – тези доповідей у збірниках матеріалів наукових і науково-практичних конференцій різного рівня (міжнародних і всеукраїнських), а також висвітлено в 1 навчально-методичному посібнику «Наукова спадщина географів» (рекомендовано до друку вченою радою Інституту педагогіки НАПН України протокол № 13 від 28 листопада 2024 року).

1. Логінова, А. (2021a). Застосування STEM-підходу із залученням наукової спадщини на уроках географії. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*, 7 (43), 37–43. URL: <http://kelmczasopisma.com/ua/jornal/64>.

2. Логінова, А. О., & Ісько, О. С. (2019). Проблеми персоналії в змісті сучасного підручника з географії. *Проблеми сучасного підручника*, (22), 121–128. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2019-22-121-128>.

3. Логінова, А. О. (2020a). Карта як елемент наукової спадщини вчених на уроках географії. *Інноваційна педагогіка*, (28), 71–76. URL: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/28.13>.

4. Логінова, А. О. (2023). Наукова спадщина географів в категорії «наука» та у дидактичній системі. *Молодь і ринок*, 3(211), 157–161. URL: <https://doi.org/10.24919/2617-0825.3/211.2023>.

5. Засекина, Т. М., & Логінова, А. О. (2024b). Інтеграційний потенціал наукової спадщини вчених на уроках географії (на прикладі наукової спадщини Александра фон Гумбольдта). *Український педагогічний журнал*, 4, 123–133. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-4-123-133>.

6. Логінова, А. О., & Муніч, Н. В. (2018). Освітній потенціал наукового спадку Павла Тутковського у змісті шкільної географічної освіти. *Подільські читання. Епоха природничих досліджень Поділля: історія, теорія, практика: збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції* (с. 473–479). Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/721786>.

7. Логінова, А. О., & Макеева, А. І. (2018). Імплементация елементів наукової спадщини П. А. Тутковського в STEM-освіту. *Молоді науковці –*

географічній науці: збірник наукових праць XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (Вип. XIV, с. 138–140). Київський національний університет імені Тараса Шевченка. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/721800>.

8. Логінова, А. О. (2019a). Аспекти наукової спадщини Тутковського П. А. у шкільній екскурсії. *Гуманітарний корпус: збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії* (Вип. 23 (т. 2), с. 37–40). Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/721801>.

9. Логінова, А. О. (2019b). Гармонізація відносин школярів з природою: використання наукової спадщини вчених-географів. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звітної науково-практичної конференції Інституту проблем виховання НАПН України за 2018 рік* (Вип. 7, с. 131–136). Національна академія педагогічних наук України. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718680>.

10. Логінова, А. О. (2019c). Наукова спадщина як елемент змісту музейної педагогіки у шкільній географії. *Музейна педагогіка в науковій освіті: збірник тез доповідей учасників I Всеукраїнської науково-практичної конференції* (с. 69–73). Національна академія педагогічних наук України. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/721726>.

11. Логінова, А. О., & Муніч, Н. В. (2019). Наукова спадщина в змісті шкільної географічної освіти. *Історія – діалог – траєкторія розвитку: збірник матеріалів круглого столу, присвяченого 85-річчю відділу навчання географії та економіки Інституту педагогіки НАПН України* (с. 88–92). Національна академія педагогічних наук України. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/721727>.

12. Логінова, А. О. (2020b). Місце і роль наукової спадщини в змісті іноземних підручників з географії. *Проблеми сучасного підручника: збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (с. 101–103). Національна академія педагогічних наук України. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/721778>.

13. Логінова, А. О. (2020c). Формування ключових компетентностей учнів засобами наукової спадщини географів. *Освітні і наукові виміри географії та туризму: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції для студентів, аспірантів, молодих вчених* (с. 11–15). Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/723377>.

14. Логінова, А. О. (2020d). Принципи відбору наукової спадщини вчених у навчальний зміст економіко-географічної освіти. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2020 рік* (с. 74–75). Національна академія педагогічних наук України. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/723541>.

15. Логінова, А. О. (2021b). Шкільний музей як освітній простір для вивчення географії та його можливості. *Психологія та педагогіка: необхідність впливу науки на розвиток практики в Україні: збірник тез*

наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції (с. 121–124). Громадська організація «Львівська педагогічна спільнота». URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725113>.

16. Логінова, А. О. (2021с). Вивчення наукової спадщини вчених в умовах дистанційного навчання географії. *Географічна наука та освіта: перспективи й інновації: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції* (с. 81–83). Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725115>.

17. Логінова, А. О., & Сидоренко, А. О. (2021а). Дистанційна організація позаурочної роботи з використанням наукової спадщини географів. *Географічні дослідження: історія, сьогодення, перспективи: збірник наукових праць за матеріалами щорічної Міжнародної наукової конференції студентів та аспірантів, присвяченої пам'яті професора Г. П. Дубинського* (Вип. 14, с. 96–99). Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725114>.

18. Логінова, А. О., & Сидоренко, А. О. (2021b). Проєкт НМК вивчення наукової спадщини вчених в реаліях дистанційного навчання географії. *Проблеми сучасного підручника: збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (с. 137–139). Національна академія педагогічних наук України. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725114>.

19. Логінова, А. О. (2021d). Важливість вивчення спадщини вчених на уроках географії (на прикладі наукових праць Александра фон Гумбольдта). *Інтеграція фундаментальних та прикладних досліджень в географічній, екологічній та хімічній освіті: збірник матеріалів VII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції* (с. 104–108). Уманський державний педагогічний університет ім. П. Тичини. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730474>.

20. Логінова, А. О. (2022a). Формування наукового світогляду учнів засобами наукової спадщини на уроках географії. *Географічна наука та освіта: перспективи й інновації: збірник тез II Міжнародної науково-практичної конференції* (с. 74–77). Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732671>.

21. Логінова, А. О. (2022b). Наукова спадщина географів крізь призму діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходів. *Осінні наукові читання – 2022: збірник наукових матеріалів ХСХІ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (с. 124–128). Луцьк. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732677>.

22. Логінова, А. О. (2022с). Реалізація інтегрованого змісту географії та економіки через використання наукової спадщини діячів географічної науки. *Концептуальні шляхи розвитку освіти та педагогічної науки: матеріали науково-практичної конференції* (с. 36–39). Одеса: «Молодий вчений». URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732681>.

23. Логінова, А. О., & Муніч, Н. В. (2024а). Алгоритм використання наукової спадщини вчених у навчанні географії в школі. *Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку: збірник наукових матеріалів VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (с. 170–173). Запоріжжя. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745110>.

24. Логінова, А. О. (2024с). *Наукова спадщина географів: навчально-методичний посібник*. Київ: Педагогічна думка. 99 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744141>.

У дискусії взяли участь голова та члени спеціалізованої вченої ради.

Головко Микола Васильович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, заступник директора Інституту педагогіки НАПН України з наукової роботи.

Зауважень немає.

Величко Людмила Петрівна, доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу біологічної, хімічної та фізичної освіти Інституту педагогіки НАПН України.

Зауваження:

1. У пропонованій моделі методики принципи системності й наочності передують принципам науковості й історизму, з чим важко погодитись, зокрема, коли це стосується добору матеріалу з наукової спадщини вчених.

2. У загальних висновках не виокремлено розроблення моделі як теоретичного надбання дослідження і одного з його завдань.

Науменко Світлана Олександрівна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу моніторингу та оцінювання якості загальної середньої освіти Інституту педагогіки НАПН України.

Зауваження:

1. Доцільно було б більш широко проаналізувати вітчизняні підручники географії для закладів загальної середньої освіти, створені в контексті вимог Державного стандарту базової середньої освіти (2020) (відповідно до концепції Нової української школи), щодо наявності в них наукової спадщини вчених і порівняти їх з підручниками попереднього покоління. Це, на нашу думку, забезпечило б більш повний аналіз щодо включення наукової спадщини вчених у сучасні підручники.

2. Для опрацювання результатів експериментального дослідження ефективності розробленої авторської методики вивчення наукової спадщини вчених в курсах шкільної географії бажано було б більш широко використати методи математичної статистики. Це дало б можливість підвищити достовірність результатів дослідження.

Вішнікіна Любов Петрівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри географії, методики її навчання та туризму Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Зауваження:

1. Відповідно до сучасної освітньої нормативно-правової бази доцільно було визначити об'єкт дослідження як «освітній процес з географії» як

ширше поняття, яке охоплює не лише навчання, а й виховання, розвиток особистості, формування компетентностей.

2. Під час аналізу вітчизняної географічної наукової спадщини кінця ХХ та початку ХХІ ст. (с. 49-50) доцільно було б розглянути не лише наукові школи, що стосуються дослідження ландшафтів, а й інші наукові географічні школи, наукові доробки яких доцільно використовувати в освітньому процесі з географії у ЗЗСО.

3. Доволі спірним є формулювання авторки «процес відбору вчених у зміст шкільної географічної освіти» (с. 145) та критерії такого «відбору». Зокрема, «аналіз значень та функцій, носіями яких є вчені».

4. Доцільно було б обґрунтувати вибір методів, прийомів та форм навчання, застосування яких передбачає розроблена авторська модель організації вивчення навчальної спадщини вчених на уроках географії. Відсутність такого обґрунтування призвело до невідповідності їх трактування (с. 142, 151, 153).

Удовиченко Ірина Віталіївна, доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та методичної роботи Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти.

Зауваження:

1. Позитивно оцінюючи здійснений здобувачкою к першому розділі дисертації аналіз наукових джерел з проблеми дослідження, вважаємо за доцільне зауважити що попри здійснений ґрунтовний аналіз ролі та місця географічних відкриті та наукових пошуків у змісті географічної освіти, пропонувані для розгляду глосаріальні складові, як то: учений/вчений, науковець, географ, у наступних розділах дисертації співставляються та не порівнюються між собою, ба більше, авторка зупиняється у своєму дослідженні на внеску вчених, виносячи це навіть у тему дослідження «методика вивчення наукової спадщини вчених в курсах шкільної географії», не обґрунтовуючи чому саме ця категорія є домінантною у дослідженні, що варто було б зробити.

2. Доцільно зауважити, що попри перевантаженість першого розділу значною кількістю розглянутих здобувачкою наукових напрямів, теорій, географічних фактів, філософських концептів, поза увагою залишився згадуваний (с. 37) антисциєнтизм, як протилежний сциєнтизму, що, з філософської точки зору, варто було б розглянути як світоглядну позицію у контексті наукового методу пізнання «заперечення - заперечення» та у продовження думки про критичне мислення.

3. Дисертанткою на нашу думку доволіно, навіть іноді синонімічно, застосовуються такі поняття й категорії як: школа/загальноосвітня школа/заклад загальної середньої освіти, позакласна/позанавчальна/позаурочна діяльність, шкільний предмет/навчальний предмет/навчальна дисципліна/курс/шкільний курс, діти/учні/здобувачі освіти, що потребує конкретного використання здобувачкою, із огляду на сучасну нормативну базу та часову періодизацію.

4. У другому розділі роботи (с. 117-118) серед переліку ключових компетентностей (за результатами здобуття загальної середньої освіти, за Держстандартом 2020 року) відсутні, а, отже, залишилися поза увагою такі, як математична, екологічна, підприємливість і фінансова грамотність, що є складниками компетентнісного потенціалу природничої освітньої галузі та потребують пояснення дисертанткою причин цього.

5. Необхідно наголосити на дидактичних складниках, що недостатньо структуровані: у таблиці 2.4 другого розділу (с. 153) до переліку прийомів навчальної діяльності здобувачкою внесено форми та методи (квест, навчальний проєкт, кейс, скрайбінг тощо), а в Додатку Л до переліку методичних прийомів – лекцію, дискусію, квест тощо; другому розділі (с. 120) до «альтернативної технології» – кейс, що далі по тексту трактується як кейс-метод; у третьому розділі роботи (с. 190) одним із методів, рекомендованих здобувачкою для вивчення наукової спадщини на уроках географії, названо практичні роботи, що є неприпустимим, із огляду на віднесення форм до методів і прийомів.

6. Вимагає пояснення здобувачкою її логіка побудови педагогічного експерименту, зокрема: визначення трьох рівнів сформованості пізнавального інтересу учнів (низький, середній, високий) (с. 166, с. 187) та їх узгодженості з чотирма рівнями (низький, середній, достатній, високий) успішності учнів (с. 174-186), якими оперує дисертантка в дослідженні.

7. Варта пояснення здобувачкою специфіка обрання в якості респондентів лише учнів 8-х класів (с. 170, с. 189), за здійсненого у першому розділі (с. 68-86) вибіркового аналізу, на предмет наявності наукової спадщини, модельних навчальних програм, навчальних програм і підручників для учнів 5-11х, навіть 3-4-х (с. 69) класів. Окрім того, долучення учнів 8-х класів Глевахівського академічного ліцею (с. 196) до експерименту, за відсутності їх у переліку (с. 30) респондентів дослідження.

8. Сприйняття наукової думки дисертантки ускладнюється побудовою громіздких абзаців (с. 39-41, с. 41-44), наявністю: стилістичних, пунктуаційних, лексичних помилок; неточностей у формулюванні речень, некоректностей, зокрема щодо макетування змісту, оформлення таблиць і додатків, низької роздільної здатності поданого картографічного матеріалу (Додаток 3, Додаток И), згадувань у тексті про таблицю після її подачі (таблиця 2.2.) а не навпаки.

9. Зважаючи на значний фактологічний вміст першого розділу дисертації та наявність навчально-методичного посібника «Наукова спадщина географів» висловлюємо побажання Логіновій Аліні Олексіївні укласти покажчик і хрестоматію наукової спадщини вітчизняних географів із проблеми формування у здобувачів освіти предметної (географічної) компетентності та методичні рекомендації вчителям, щодо формування природничо-наукової компетентності, засобами наукової спадщини в опитуванні географії.

На зауваження, висунуті членами спеціалізованої вченої ради, дисертантка дала вичерпні відповіді.

Виступи опонентів (доктора педагогічних наук, професора Л. П. Вішнікіної, доктора педагогічних наук, професора І. В. Удовиченко) та рецензентів (доктора педагогічних наук, професора Л. П. Величко, кандидата педагогічних наук, старшого наукового співробітника С. О. Науменко) дають підстави стверджувати, що зауваження не мають принципового характеру і не знижують цінність роботи.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» 0 членів ради.

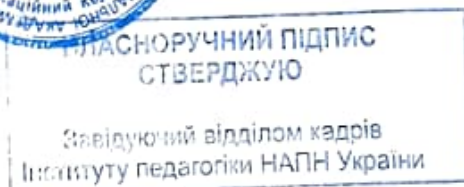
На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада Інституту педагогіки НАПН України присуджує **Логіновій Аліні Олексіївні** ступінь доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 «Середня освіта».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової
спеціалізованої вченої ради

[Signature]
М. В. Головки

М. В. Головки
[Signature]